

Kultúra starej jogy a nová jogová vôľa

Rudolf Steiner

1. prednáška z 30.11.1919 v Dornachu z cyklu „Die Sendung Michaels“, GA 194

Pre úplné pochopenie ľudskej bytosti je nutné zaoberať sa členením človeka, rozlišovať predovšetkým prenikavý rozdiel medzi tým, čo by sme mohli nazvať ľudskou organizáciou hlavy a tým, čo je organizáciou ostatného človeka. Aj tohto ostatného človeka môžeme síce ďalej členiť, takže dospejeme v celku k trojčlennosti, ale pre pochopenie významných impulzov vo vývoji ľudstva, pred ktorým stojíme v prítomnosti aj v najbližšej budúcnosti, je najskôr dôležité rozlišovanie človeka hlavy a ostatnej jeho organizácie.

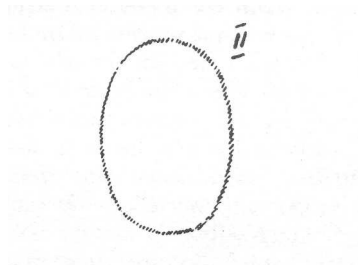
Ak hovoríme z duchovnej vedy o človeku tak, že hovoríme: človek hlavy, ostatný človek, potom sú to skôr obrazy, vytvorené samotnou prírodou, pre dušu a ducha, ktorých sú výrazom. V celom vývoji pozemského ľudstva má človek také postavenie, že ho vlastne môžeme pochopiť len vtedy, keď si uvedomíme, aký rozdiel je medzi organizáciou hlavy a ostatnou organizáciou. To, čo je spojené s organizáciou hlavy, a čo sa prejavuje hlavou, najmä ako predstavový život človeka, je niečím, čo siaha ďaleko naspäť, za poatlantský vývoj ľudstva.

Ak obrátíme pozornosť k dobe, ktorá nasledovala bezprostredne po veľkej atlantskej katastrofe, teda k šiestemu, siedmemu, ôsmemu tisícročiu pred Kr., potom nájdeme v oblastiach, ktoré vtedy boli civilizovaným svetom, duševné ladenie ľudstva, ktoré sa ťažko dá prirovnávať k nášmu. To, čo dosahovalo vtedy vedomie človeka, čo charakterizovalo ľudské chápanie sveta, je ťažké porovnávať s naším dnešným zmyslovým nazeraním, s naším myšlienkovým chápaním sveta. Vo svojej „Tajnej vede“ som nazval túto kultúru, siahajúcu do tak dávnych dôb, kultúrou praindickou. Ľudská organizácia, viazaná vtedy predovšetkým na hlavu, bola rozdielna od našej natoľko, že toto staré obyvateľstvo neprežívalo čas a priestor tak, ako dnes my. Bolo to akési prehliadanie sveta po nesmiernych diaľavách priestoru a tiež akési nahliadanie do rozdielnych momentov času. Silné zdôrazňovanie priestoru a času v chápaní sveta tu v tejto starej dobe ešte nebolo.

S prvými náznakmi sa stretávame až v piatom, štvrtom tisícročí, najmä v dobe, ktorú označujeme ako dobu praperskú. Aj vtedy však bola celá duševná nálada ťažko porovnateľná s duševnou náladou dnešného človeka. V onej starej dobe mal človek predovšetkým stále sklon interpretovať si všetky veci tak, že všade badal odtiene svetla, jasú a temnoty. Abstrakcie, v ktorých dnes žijeme, vtedajšie pozemské obyvateľstvo ešte nepoznalo. Existovalo tu ešte niečo z akéhosi univerzálneho, súhrnného nazerania, vedomie, že všetko vnímateľné je preniknuté svetlom a jeho odtieňmi v temnote.

Tak bol chápaný aj morálny svetový poriadok. Blahovoľný, láskavý človek bol pociťovaný ako svetlý, jasný, nedôverčivý a sebecký človek ako temný. Morálna individualita človeka sa ešte okolo neho prejavovala ako jeho aura. A keby sme človeku tejto starej praperskej doby hovorili o tom, čo dnes chápeme ako prírodný poriadok, ničomu by nerozumel. Prírodný rád v našom zmysle v jeho svete svetla a tieňa neexistoval. Lebo pre neho tu bol svet svetla a tieňa, a napríklad aj vo svete tónov nazýval niektoré odtiene svetlými, jasnými, niektoré temnými, tieňovými. Svet bol pre neho svetom svetla a tieňa. A to, čo sa týmto svetlom a tieňom prejavovalo, to vnímal ako duchovné a zároveň prírodné moci. Duchovné a prírodné moci nerozlišoval. Rozlišovanie medzi prírodnou nutnosťou a ľudskou slobodou, ako to

činíme dnes, by považoval za šialenstvo, lebo pre neho táto dvojica prírodnej nutnosti a ľudskej ľubovôle neexistovala. Všetko objímal v akejsi duchovno-fyzickej jednote. Ak mám vyjadriť obrazne charakter tohto praperského svetového náhľadu – význam vyplynie až z toho, čo bude nasledovať – musím nakresliť asi takúto líniu, ako svetový had, symbol vesmíru, všetkého, čo ľudské nazeranie obsiahlo.

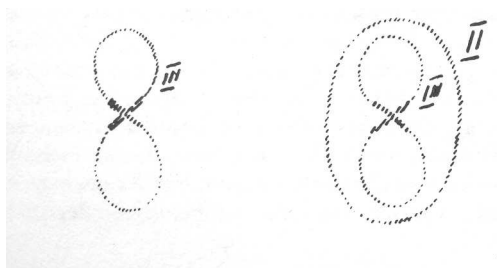


Keď toto ladenie duší ľudí trvalo asi dvetisíc rokov, nastúpilo niečo, čoho dozvuky vnímame v chaldejskom a egyptskom náhľade a zvláštnou formou v svetovom názore, ktorého odlesk sa udržal v Starom zákone. Tu sa už objavuje to, čo je nášmu nazeraniu bližšie. Do ľudských predstáv vstupuje už určitý odtienok prírodnej nutnosti. Ale táto prírodná nutnosť je ešte veľmi vzdialená od toho, čo dnes nazývame mechanickým, alebo vitálnym rádom. Prírodné dianie sa v tejto dobe ešte spája s božským chcením, s prozreteľnosťou. Prozreteľnosť a prírodné dianie sú ešte jedno.

Človek vedel: ak pohybuje rukou, potom je to vlastne božské v ňom, ktoré ním preniká a pohybuje jeho rukou, jeho pažou. Ak vietor otriasa stromom, potom pre jeho nazeranie nie je tento otriasaný strom ničím iným, než hýbaná ruka. Tú istú božskú moc videl ako prozreteľnosť vo vlastných pohyboch aj v pohyboch stromu. Rozlišoval sa však Boh mimo a Boh vo vnútri, ibaže bol vnímaný ako jednotný. Boh vo vnútri a Boh v človeku bol ten istý. A človeku bolo v onej dobe jasné, že v človeku je však niečo, v čom sa navzájom stretávajú prozreteľnosť vonku v prírode a prozreteľnosť vo vnútri v človeku.

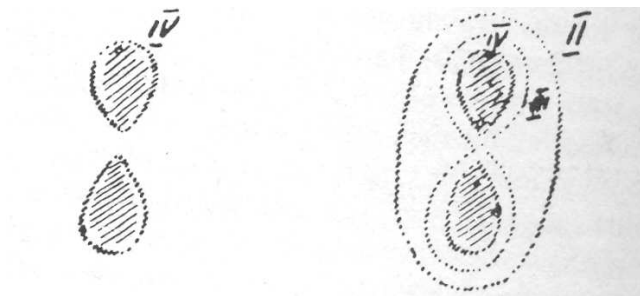
Tak bol v onej dobe pociťovaný proces ľudského dýchania. Človek si hovoril: keď sa strom otriasa, potom je to Boh mimo, a keď pohybujem rukou, potom je to Boh vo vnútri. Keď vdychujem vzduch, vnútorne ho spracovávam a opäť vypúšťam von, tak je to Boh zvonku, ktorý do mňa vchádza a opäť vychádza. Tak pociťoval človek to isté božstvo vonku aj vo vnútri, ale v istom bode súčasne vonku aj vo vnútri. Hovoril si: tým, že som dýchajúcou bytosťou, som súčasne bytosťou prírody vonku a súčasne sám sebou.

Ak mám charakterizovať svetový názor tretieho obdobia, ako som predchádzajúcou kresbou charakterizoval praperský názor, potom to musím nakresliť takto:



Táto línia by predstavovala na jednej strane bytie vonku v prírode a na druhej strane ľudské bytie, avšak v jednom bode, v procese dýchania, sa krížia.

V štvrtom, grécko-latinskom období je to inak. Tu vstupuje pred človeka príkro protiklad mimo a vo vnútri prírodného bytia a ľudského bytia. Tu sa človek začína pociťovať v protiklade k prírode. A ak mám opäť naznačiť charakteristiky, ako sa človek začína teraz v gréckom období cítiť, potom to musím nakresliť takto: na jednej strane pociťuje vonkajšie, na druhej strane vnútorné a medzi oboma už niet krížiaceho bodu.



To, čo má človek spoločné s prírodou, ostáva do istej miery mimo vedomia. Z vedomia už vypadáva. V indickej kultúre jogy sa človek pokúša dostať to späť. Preto je kultúra indickej jogy atavistickým návratom k predchádzajúcim vývojovým stupňom ľudstva, pretože sa tu človek pokúša dostať späť do vedomia proces dýchania, ktorý v druhom období pociťoval prirodzene ako niečo, v čom sa cítil súčasne ako vonku aj vnútri. Toto štvrté obdobie sa začína v 8. storočí pred Kr. A tu sa potom tiež začali tie neskoré indické cvičenia jogy, snažiace sa privolať atavisticky späť to, čo mal človek predtým, zvlášť v kultúre indickej, ale čo potom stratil.

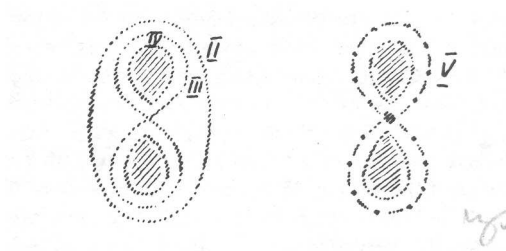


Toto vedomie procesu dýchania bolo teda stratené. A ak sa spýtame: prečo sa to kultúra indickej jogy pokúšala privolať späť a verila, že to týmto spôsobom dosiahne? Potom musíme povedať: to, čo sa tým malo dosiahnuť, bolo ozajstné pochopenie vonkajšieho sveta. Lebo procesom dýchania, ako bol chápaný v treťom kultúrnom období, chápal človek vnútorne v sebe niečo, čo bolo zároveň vonkajším.

To je to, čo musí byť opäť dosiahnuté inou cestou. Pretože štvrté obdobie sa skončilo asi v roku 1413 a úplne až v polovici 15. storočia, žijeme ešte v doznievaní tejto kultúry, ktorá sa prejavuje v ladení ľudskej duše ako niečo dvojité. Svojou organizáciou hlavy máme nedokonalé nazeranie na prírodu, toho, čo nazývame vonkajším svetom, a vďaka vnútornej organizácii ostatného človeka máme nedokonalé vedenie o sebe samých. Medzi tým sa nám nedostáva to, odpadá to, v čom by sme mohli súčasne vidieť proces sveta a proces seba samých. Ide teda teraz o to, aby ľudstvo opäť dosiahlo to, teraz však vedome, čo bolo stratené. To

znamená, že musíme opäť uchopiť to, čo je vo vnútri človeka a čo súčasne patrí vonkajšiemu svetu a vnútru, čo sa opäť vzájomne presahuje.

O to sa musí usilovať piata poatlantská epocha. Bude sa snažiť o nájdenie niečoho vo vnútri človeka, v čom sa súčasne odohráva vonkajší proces.



Ako ľudia prítomnosti to nemôžeme dosiahnuť návratom ku kultúre starej jogy, ktorá patrí minulosti. Lebo proces dýchania sa sám totiž zmenil. To však sa nedá dokázať na klinike. Ale tento proces dýchania človeka od tretej poatlantskej kultúry prešiel zmenou. Zhruba povedané: v tretej poatlantskej epoche dýchal človek ešte dušu, teraz dýcha vzduch. Nie iba naše predstavy sa zmaterializovali, ale sama realita stratila svoju dušu.

Nepovažujte, prosím to, čo teraz poviem, za niečo bezvýznamné. Lebo uvedomte si, čo to znamená, že sa realita, v ktorej žije ľudstvo sama premenila tak, že vzduch, ktorý dýchame, sa stal niečím iným, než bol asi pred štyrmi tisícami rokov. Nie iba vedomie ľudstva sa zmenilo. V atmosfére Zeme bola duša – vzduch bol tou dušou. Tak to už dnes nie je, respektíve, prejavuje sa to iným spôsobom. Keď človek teraz cvičí jogové dýchanie, tak dýcha duchovné bytosti elementárnej prírody, ktoré do neho vnikajú. Ale to, čo bolo dosiahnuteľné pri normálnom dýchaní pred troma tisícročiami, to sa už nedá dosiahnuť umelým spôsobom. To je veľká ilúzia orientálcov.

To, čo teraz hovorím, popisuje rýdzu realitu. Ono oduševnenie vzduchu, ktoré patrí k človeku, tu už nie je. A preto môžu bytosti, ktoré by som nazval bytosťami antimichaelskými, vnikáť do vzduchu a prostredníctvom vzduchu do človeka a týmto spôsobom sa dostávať do ľudstva. A zahnať ich môžeme iba vtedy, ak miesto starej jogy začneme konať to, čo je dnes správne.

Musíme si uvedomiť, že treba usilovať o to správne tak, že si uvedomíme o mnoho jemnejší vzťah človeka k vonkajšiemu svetu, takže sa vzhľadom na naše éterické telo uskutoční niečo, čo musí stále viac a viac vnikáť do nášho vedomia, podobne ako proces dýchania. Tak ako pri procese dýchania vdychujeme čerstvý kyslík a vydychujeme nepotrebný uhličitý vzduch, tak sa odohráva podobný proces vo všetkom našom zmyslovom vnímaní.

Dajme tomu, že niečo vidíte. Uvedme radikálny prípad. Dajme tomu, že vidíte plameň, že sa pozeráte na plameň. Tu sa deje niečo, čo môžeme porovnať s vdychovaním, iba v jemnejšom zmysle. Podobné veci môžete robiť s každým zmyslom. Potom zavriete oči a máte kópiu plameňa, ktorá sa dokonca postupne mení, odznieva, ako hovorí Goethe. Na tomto procese prijímania svetelného dojmu a nasledovného odznievania, sa okrem toho, čo je čisto fyziologické, veľmi zúčastňuje ľudské éterické telo. Ale v tomto procese sa prejavuje niečo veľmi významné. Je v ňom teraz oná duševnosť, ktorá bola pred troma tisícročiami vdychovaná a vydychovaná vzduchom. A musíme sa preto učiť vhlíadať do zmyslového procesu v jeho preduševňovaní podobným spôsobom, ako sa vhládalo pred troma tisícročiami do procesu dýchania.

To súvisí s tým, že človek, možno povedať, žil pred tromi tisícročiami v akejsi nočnej kultúre. Jahve sa zjavoval prostredníctvom svojich prorokov z nočných snov. My však musíme jemnosti svojho styku so svetom utvárať tak, že prijímame svet nie len zmyslovými vnemami, ale aj duchovne. Musíme si byť istí, že s každým svetelným lúčom, s každým tónom, s každým pocitom tepla a s ich odznievaním vstupujeme do vzájomného duševného styku so svetom, a tento styk sa musí stať pre nás niečím významným. Môžeme však získať aj podporu pre to, aby sa tak stalo.

Vyložil som Vám, že mystérium na Golgote sa udialo v štvrtom poatlantskom období, ktoré začína, ak chceme počítať presne, rokom 747 pred Kr. a uzatvára sa rokom 1413 po Kr. Do prvej tretiny tohto obdobia spadá mystérium na Golgote. Ľudia však najskôr chápali toto mystérium na Golgote dozvukmi starého spôsobu myslenia, starej kultúry. Spôsob jeho chápania sa musí stať niečím celkom novým. Starý spôsob je opotrebovaný. Na pochopenie mystéria na Golgote už nestačí. A mnohé pokusy uschnúť k tomu ľudské myslenie sa ukázali ako už nevhodné, nedostačujúce.

Všetky veci, ktoré sa prejavujú navonok hmotne, majú aj svoju duchovno-duševnú stránku. A všetky veci, ktoré sa zjavujú duchovno-duševne, majú aj svoju vonkajšiu materiálnu stránku. Skutočnosť, že zemský vzduch bol zbavený svojej duševnosti, takže človek už nedýcha pôvodne oduševnený vzduch, mala vo vývoji ľudstva významný duchovný účinok. Tým, že človek prijímal dýchaním dušu, s ktorou sám bol pôvodne spriaznený, ako sa hovorí na začiatku Starého zákona: "A Boh vdýchol človeku odém ako živú dušu" – týmto vdychovaním duševna človek získaval vedomie preexistencie duševna, o existencii duše pred jej zostúpením do fyzického tela zrodením, či počatím. A rovnakou mierou, ako proces dýchania prestával byť oduševnený, strácal človek vedomie preexistencie duševna. A dokonca, keď sa v tomto štvrtom poatlantskom období objavil Aristoteles, nebola už možnosť prehliadnúť ľudskou silou chápania duševnú preexistenciu. Nebolo to už možné.

Stojíme historicky pred podivným faktom, že do pozemského vývoja vstupuje najväčšia udalosť, udalosť Kristova, a že ľudstvo musí najskôr dozrieť pre to, aby ju pochopilo. Je schopné ešte zachytiť lúče mystéria na Golgote starými zvyškami chápania, ktoré pochádzajú ešte z prakultúry. Potom sa však táto schopnosť stráca a dogmatika sa stále viac a viac vzdala od pochopenia mystéria na Golgote. Cirkev zakazuje veriť v preexistenciu nie preto, že by nebola zlučiteľná s mystériom na Golgote, ale preto, že odduševnením vzduchu ľudská schopnosť chápania prestala mať vedomie preexistencie. Z vedomia hlavy sa preexistencia stratila.

Až získame opäť oduševnenosť svojich zmyslových pocitov, budeme mať opäť bod kríženia, a v tomto bode uchopíme ľudskú vôľu, ktorá prúdi nahor z tretej vrstvy vedomia (tj. vedomia spánku. Tak ako z druhej - snovej vrstvy prúdi cítenie a z prvej - bdelej vrstvy prúdi myslenie – pozn. prekl. Z.V.). Potom budeme mať súčasne niečo subjektívne-objektívneho, ako po tom toľko túžil Goethe. Potom budeme mať možnosť postihnúť najskôr jemným spôsobom, v akom podivnom vzťahu je tento zmyslový proces človeka k vonkajšiemu svetu.

Predstavy, akoby vonkajší svet na nás iba pôsobil a my na to iba reagovali, sú veľmi hrubé. Všetko, čo sa v tomto zmysle rozpráva, sú iba zhrubnuté predstavy. Skutočnosťou je, že z vonkajška do vnútrajška prebieha určitý duševný proces, ktorý je uchopovaný hlboko podvedomým, vnútorne duševným procesom, takže oba procesy sa presahujú. Z vonkajška pôsobia do nás svetové myšlienky, z vnútra pôsobí ľudská vôľa. Ľudská vôľa a svetové myšlienky sa krížia v onom bode kríženia, kde sa kedysi krížilo v dychu objektívne so subjektívnym.

Musíme sa naučiť cítiť, ako prostredníctvom našich očí pôsobí naša vôľa a ako sa v skutočnosti aktivita zmyslov ticho vmiešava do pasivity, a tak sa krížia s ľudskou vôľou svetové myšlienky. Musíme vyvíjať túto novú jogovú vôľu.

Tým sa nám opäť sprostredkováva niečo podobného, ako sa pred tisícročiami spostredkovávalo ľuďom v procese dýchania. Naše vnímanie sa musí stať o mnoho duševnejším, o mnoho duchovnejším.

O tieto veci usiloval Goethov svetový názor. Goethe chcel poznať čistý fenomén, čistý jav, to, čo nazýval prafenoméno, prajavom, ktorým získaval iba to, čo vo vonkajšom svete pôsobí na človeka, bez toho, aby sa do toho vmiešavala luciferská myšlienka, ktorá vychádza z hlavy človeka. Táto myšlienka by mala slúžiť iba na zostavenie javu. Goethe neusiloval o prírodný zákon, ale o prafenoméno. V tom je jeho význam.

Ak však dospejeme k tomuto čistému javu, k tomuto prafenoménu, potom máme vo vonkajšom svete niečo, čo nám umožňuje pociťovať pri nazeraní vonkajšieho sveta aj rozvíjanie svojej vôle. Potom sa opäť môžeme povzniesť k niečomu objektívne-subjektívnemu, ako to bolo napríklad ešte v starom hebrejskom učení. Musíme sa naučiť nehovoriť stále iba o protiklade medzi materiálnym a duchovným, ale musíme poznávať práve pri zmyslovom vnímaní, ako sa hmotné a duchovné navzájom v jednote prelína.

Až nebudeme prírodu vidieť iba materiálne a ani nebudeme do prírody iba niečo duševného prifantazírovať, potom to, čo nastúpi, stane sa pre nás niečím, čím bola pred troma tisícročiami kultúra Jahveho. Až prijmeme spolu so zmyslovým vnímaním to, čo je v prírode duševné, potom získame Kristov vzťah k vonkajšej prírode. Tento Kristov vzťah k vonkajšej prírode bude akýmsi duchovným procesom dýchania.

Podporu môžeme nájsť v tom, že si budeme stále viac uvedomovať, teraz však vďaka zdravému ľudskému rozumu: áno, preexistencia je niečo, čo je v základe nášho duševného bytia. A musíme vedením o preexistencii duševna doplniť čisto egoistickú predstavu o postexistencii, ktorá je egoistická, pretože vyplýva z našej potreby byť tu po smrti. Musíme sa iným spôsobom opäť povzniesť k nazeraniu skutočnej večnosti duše. To je to, čo môžeme nazývať michaelskou kultúrou.

Ak kráčame svetom vo vedomí, že s každým pohľadom, s každým tónom, ktorý počujeme, prúdi do nás niečo duchovného, alebo prinajmenšom duševného, a že súčasne zo seba do sveta vysielame niečo duševné, tak sme dosiahli vedomie, ktoré ľudstvo potrebuje pre budúcnosť.

Vrátim sa ešte raz k obrazu. Pozeráte sa na plameň. Zavriete oči a vidíte doznievajúci zrkadlený obraz. Je to iba subjektívny proces? Tak to hovorí dnešný fyziológ. Nie je to ale pravda. V svetovom éteri to znamená proces objektívny, tak ako je vo vzduchu objektívnym procesom prítomnosť kyslíčnika uhličitého po vydýchnutí. Do svetového éteru vtlačáte obraz, ktorý pociťujete ako doznievajúci zrkadlený obraz. To nie je iba subjektívny, to je objektívny proces.

Tu máte niečo objektívne. Tu je nám umožnené poznať, ako niečo čo sa odohráva vo Vás, je súčasne jemným spôsobom svetový proces, pokiaľ si uvedomíte: pozerám sa na plameň, zatváram oči, nechávam plameň doznievať – doznieva, aj keď máte oči otvorené, lenže to nepozorujete – potom je to niečo, čo sa nedeje iba vo mne, ale niečo, čo sa deje vo svete.

Tak to nie je iba pri plameni. Stretávam sa s nejakým človekom a hovorím: tento človek povedal to, či ono, čo môže byť pravdivé, či nepravdivé – potom je toto úsudok, morálne alebo intelektuálne jednanie vo vnútri. Odznieva to rovnako ako plameň. Je to objektívny svetový proces. Ak si myslíte o svojom blížnom niečo dobré, doznieva to a je to vo svetovom éteri ako svetový proces, ak si myslíte niečo zlé,

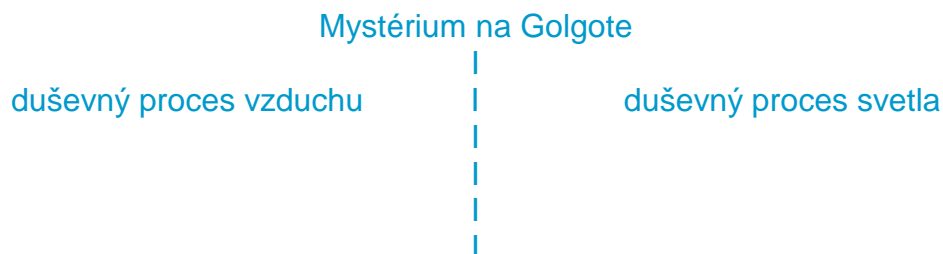
doznieva to ako objektívny proces. Nemôžete uzavrieť vo svojej komôrke to, čo vnímate vo svete a čo o ňom súdite.

Zdanlivo to, vo svojom poňatí, činíte, avšak je to svetový objektívny proces. Tak ako si bol v treťom období človek vedomý, že proces dýchania bol súčasne niečím, čo sa deje v ňom a súčasne bol aj objektívnym procesom, tak si musí ľudstvo v budúcnosti uvedomiť, že duševno, o ktorom som hovoril, je súčasne objektívnym svetovým procesom.

Táto premena vedomia je niečím, čo vyžaduje väčšiu silu v ľudskom ladení duše, než ako je dnes človek navyknutý. Znamená to začiatok michaelskej kultúry: preniknúť sa týmto vedomím. Ak chápeme svetlo ako reprezentanta zmyslového vnemu, musíme sa vyšvihnúť k tomu, myslieť si toto svetlo oduševnené, tak ako bolo pre človeka druhého, tretieho tisícročia pred Kr. samozrejme myslieť oduševnený vzduch, pretože takým aj bol.

Musíme si dôkladne odvyknúť vidieť vo svetle to, čo v ňom vidí materialistická doba. Musíme si dôkladne odvyknúť veriť, že zo Slnka vyžarujú iba tie vlnenia, o ktorých hovorí dnešná fyzika a obecné vedomie ľudstva. Musí nám byť jasné, že na perutiach svetla k nám preniká svetovým priestorom duša. A súčasne si musíme uvedomiť, že v dobe, ktorá predchádzala našej, to tak nebolo. V predchádzajúcej epoche prichádzalo k ľudstvu vzduchom to isté, čo k nám teraz prichádza svetlom. To je objektívny rozdiel v pozemskom procese.

A ak myslíme vo veľkom obryse, môžeme povedať: duševný proces vzduchu, duševný proces svetla. To môžeme pozorovať vo vývoji Zeme. A do prostriedku sa začleňuje a tvorí prechod jedného do druhého mystérium na Golgote.



Pre prítomnosť aj budúcnosť ľudstva nestačí bájiť v abstrakciách o duchu a upadať do nejakého hmlistého panteizmu a podobne, ale ide o to, aby dnešné ľudstvo začalo poznávať to, čo pociťuje iba ako materiálny proces, aj v jeho oduševnenosti.

Ide o to, aby sme sa naučili hovoriť: v dobe pred mystériom na Golgote mala Zem určitú atmosféru. V tejto atmosfére bola duša, ktorá patrila k duševnosti človeka. Teraz má Zem atmosféru, ktorá je zbavená duševnosti, ktorá by patrila k duši človeka. Zato do svetla, ktoré nás objíma od rána do večera, vstúpilo to isté duševno, ktoré bolo predtým vo vzduchu. Umožnil to Kristus tým, že sa spojil so Zemou. Takže behom pozemského vývoja sa vzduch a svetlo stalo aj duchovno-duševne niečím iným.

Je detinské, popisovať vzduch a svetlo v tisícročiach, v ktorých sa odohral pozemský vývoj, len čisto materiálne. Vzduch a svetlo sa vnútorne zmenili. Žijeme v inej atmosfére, v inom okruhu svetla, než žili naše duše vo svojich predošliých

pozemských vteleniach. Ide o to, naučiť sa poznávať to, čo je navonok materiálne, ako duchovno-duševné.

Nedá sa považovať za skutočnú duchovnú vedu, keď ľudia na jednej strane popisujú čisto materiálne bytie, ako sú dnes zvyknutí, a povedľa toho – ako určitú dekoráciu – hovoria: ale v tomto hmotnom je všade aj duch! Áno v tomto smere sú ľudia pozoruhodní, všade sa chcú uchýľovať k abstrakcii. Avšak pre budúcnosť je treba nerozlišovať abstraktne materiálne a duchovné, ale v hmote samotnej hľadať ducha, takže je možné popisovať ho súčasne ako duchovné a v duchovnom poznávať prechod do hmotného, účinok v hmotnom. Až toto dosiahneme, až potom dosiahneme poznanie človeka samotného.

„Krv je celkom zvláštna šťava“, ale to, o čom sa dnes hovorí vo fyziológii, nie je žiadna zvláštna šťava, ale proste šťava, ktorej chemické zloženie sa udáva ako zloženie každej inej látky. Nie je to nič zvláštne. Avšak ak získame východisko, ako duševne správne vnímať metamorfózu vzduchu a svetla, až potom postupne dôjdeme k tomu, aby sme aj človeka samotného pochopili duchovno-duševne vo všetkých jeho jednotlivých článkoch. Potom nebudeme mať abstraktnú hmotu a abstraktného ducha, ale ducha, dušu a telo, ktoré sa navzájom prelínajú a spolupôsobia. To bude michaelská kultúra.